

О. О. Панченко

**Теорія та методика формування
природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку**

Практикум

Черкаси – 2025 р.

УДК 378.2.016:502.1](076)

Теорія та методика формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку: практикум / автор-укладач О. О. Панченко. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2025. 58 с.

Упорядник:

Панченко О. О., доктор філософії, старший викладач кафедри дошкільної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Рецензенти:

Ніколаєску І. О., доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Гагаріна Н. П., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

*Рекомендовано до друку вченою радою
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
(протокол № 4 від 23 жовтня 2025 р.)*

Практикум з вивчення освітнього компонента «Теорія та методика формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку» розроблено для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта, освітньої програми “Дошкільна освіта” Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

В практикуму представлений короткий зміст практичних та лабораторних занять, а саме: завдання для обов'язкового виконання: теоретичні, практичні та творчі завдання; методичні вказівки щодо вивчення теми; список рекомендованих джерел.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Практичне заняття №1.....	5
Методи і прийоми ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом	
Практичне заняття №2.....	12
Засоби і форми ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.	
Практичне заняття №3.....	19
Еколого-розвивальне середовище закладу дошкільної освіти.	
Практичне заняття №4.....	25
Особливості організації занять з довкілля в закладах дошкільної освіти	
Практичне заняття №5.....	30
Використання ігор та ігрових завдань під час ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом	
Лабораторне заняття №1.....	35
Особливості реалізації освітньої лінії «Дитина в природному довкіллі» в закладах дошкільної освіти	
Лабораторне заняття №2.....	38
Використання ігор та ігрових завдань під час ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом	
Лабораторне заняття №3.....	47
Особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій на заняттях з довкілля в закладах дошкільної освіти	
Лабораторне заняття №4-5.....	50
Технології формування природничо-екологічної компетенції дітей старшого дошкільного віку.	
Питання до іспиту.....	54
Список рекомендованих джерел	56

ВСТУП

Практикум з вивчення освітнього компоненту «Теорія та методика формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку» є невід'ємною складовою навчально-методичного забезпечення дисципліни для студентів спеціальності А2 «Дошкільна освіта» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Його метою є формування у студентів практичних умінь та навичок організації освітньої діяльності дітей дошкільного віку у сфері природничо-екологічної компетентності, а також розвиток здатності до застосування сучасних методик і педагогічних технологій під час ознайомлення дітей з навколишнім середовищем.

Зміст практикуму укладено відповідно до робочої програми дисципліни «Теорія та методика формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку», Базового компоненту дошкільної освіти, чинних освітніх програм для дітей дошкільного віку та сучасних вимог до педагогічної діяльності.

Практикум містить:

- **практичні завдання**, які допомагають студентам систематизувати та закріпити знання про навколишній світ, природні явища, рослинний та тваринний світ, явища екології та охорони природи, а також розвивають навички застосування цих знань у роботі з дітьми дошкільного віку;

- **лабораторні завдання**, що спрямовані на формування умінь організовувати освітню діяльність дітей у закладах дошкільної освіти, використовуючи сучасні педагогічні та інтерактивні технології, дослідно-експериментальну діяльність, ігрові та проєктні методи;

- **творчі завдання**, які дають студентам можливість розробляти дидактичні ігри, плани-конспекти та інтегровані заняття з довкілля, набуваючи власного практичного педагогічного досвіду;

- **методичні рекомендації до вивчення теми**, що містять перелік питань для підготовки до практичних та лабораторних занять, а також рекомендації щодо використання основної та додаткової літератури;

- **список рекомендованих джерел**, що допомагає студентам поглибити знання з дисципліни та застосувати їх у професійній діяльності.

Практикум покликаний забезпечити комплексний підхід до підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти, формування їх професійної компетентності та здатності до інтеграції знань у практичну роботу з дітьми.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Практичне заняття №1

Тема 1. Методи і прийоми ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом (2 год.).

Мета: узагальнити та систематизувати знання студентів щодо методів та прийомів ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом; з'ясувати особливості використання інтерактивних методів та прийомів навчання відповідно до різних етапів організації занять з довкілля; проаналізувати особливості організації екскурсій, спостережень та дослідницької діяльності дітей молодшого, середнього та старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти; активізувати навчальну діяльність студентів на занятті використовуючи практичні завдання та інтерактивні методи навчання.

Питання для теоретичного опрацювання

1. Загальна характеристика методів та прийомів ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.
2. Методи опосередкованого та безпосереднього ознайомлення дітей дошкільного віку з довкіллям. Методи проблемного, евристичного та дослідницького навчання дітей дошкільного віку.
3. Інтерактивні методи та прийоми навчання дітей дошкільного віку на заняттях з довкілля.
4. Особливості організації екскурсій, спостережень та дослідницької діяльності в умовах закладу дошкільної освіти.

У результаті опрацювання теоретичного матеріалу та виконання практичних завдань студенти повинні продемонструвати **сформованість таких знань, умінь та навичок:**

- володіти системними знаннями про класифікацію методів і прийомів ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом;
- розуміти сутність безпосередніх і опосередкованих методів ознайомлення дітей із довкіллям та специфіку їх застосування в різних вікових групах;
- усвідомлювати значення проблемного, евристичного та дослідницького навчання для розвитку пізнавальної активності та самостійності дошкільників;
- уміти здійснювати порівняльний аналіз різних методів і прийомів навчання, визначати їхні переваги та обмеження залежно від освітньої ситуації;
- оцінювати ефективність педагогічних методів і прийомів у контексті освітніх завдань, індивідуальних особливостей та вікових можливостей дітей;
- обирати оптимальні методи й прийоми для організації освітньої роботи з дітьми різних вікових груп;
- усвідомлювати значення використання різних методів і прийомів для формування у дітей цілісної картини світу та розвитку їхньої екологічної культури.

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Дайте визначення таких категорій і понять теми.

Метод навчання - _____

Прийом навчання - _____

Наочні методи навчання - _____

Метод ілюстрації - _____

Метод демонстрації - _____

Спостереження - _____

Словесні методи навчання - _____

Розповідь вихователя - _____

Бесіда - _____

Практичні методи - _____

Вправи - _____

Ігровий метод - _____

Прості дослід - _____

Моделювання - _____

Засіб навчання - _____

Натуральні засоби навчання - _____

Наочні засоби навчання - _____

Технічні засоби навчання - _____

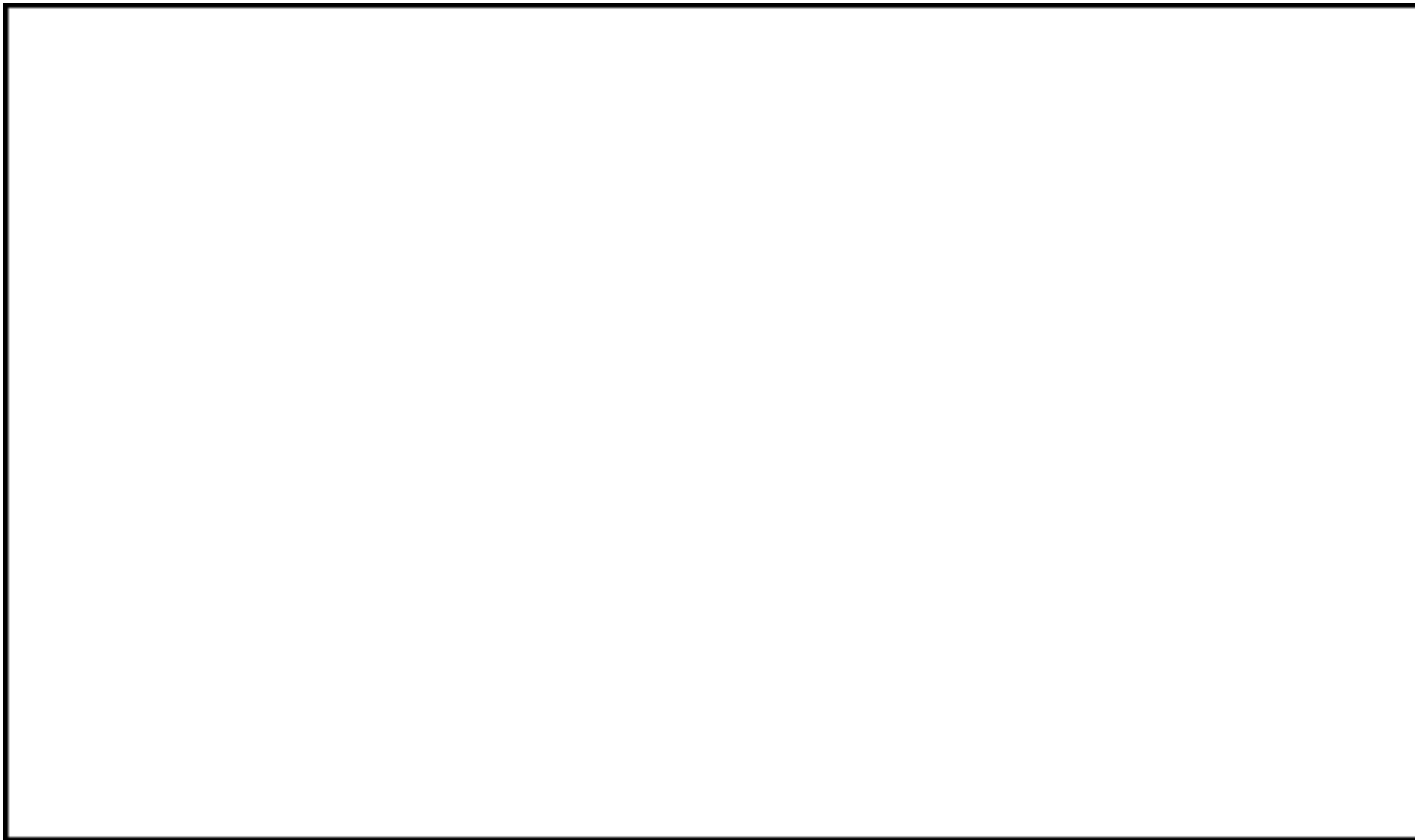
Форма навчання - _____

Заняття - _____

Екскурсія - _____

Гра (форма навчання) - _____

2. На основі вивчення навчально-методичної літератури проаналізуйте різновиди методів ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом і оформіть результати у вигляді схеми, малюнка або таблиці.

A large, empty rectangular box with a black border, intended for the student to draw a scheme, picture, or table based on their analysis of teaching methods for preschool children's acquaintance with the surrounding world.

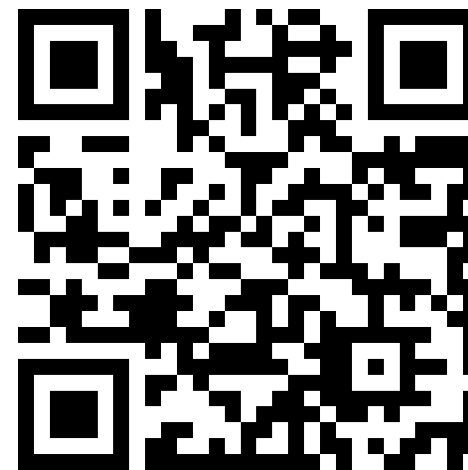
3. Ситуаційні завдання (кейси).

**Вам потрібно провести з дітьми 5–6 років екскурсію у двір ЗДО.
Опишіть послідовність дій вихователя, доберіть методи і прийоми.**

**Ви проводите спостереження за дощем із дітьми середньої групи.
Які питання поставите дітям, щоб активізувати їхнє мислення?**

4. Практичні завдання на аналіз

Проаналізуйте уривок заняття і визначте, які методи й прийоми використані педагогом.

Аудиторні завдання:

Завдання 1.

Підготуйтеся до бесіди на тему: «Які методи формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку є найбільш ефективними?».

Завдання 2.

Підготуйтеся до бесіди на тему: «Як зміни в нормативно-правовій базі дошкільної освіти впливають на організацію екологічної діяльності з дітьми?»

Підготуйте 2–3 практичні приклади відповідності вимогам чинних програм.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Під час вивчення даної теми особливу увагу варто звернути на загальну характеристику методів навчання (опосередкованого та безпосереднього ознайомлення дітей дошкільного віку з довкіллям, методи проблемного, евристичного та дослідницького навчання дітей дошкільного віку, розгляньте методи навчання відповідно до класифікації Ю. Бабанського (методи стимулювання і мотивації учіння: методи формування інтересу до учіння, методи формування обов'язку і відповідальності в учінні; методи організації і здійснення навчальних дій та операцій: перцептивні методи, словесні методи, наочні методи, аудіовізуальні методи, практичні методи; логічні методи (організація і здійснення логічних операцій), гностичні методи (організація і здійснення мисленнєвих операцій), методи самоуправління навчальними діями; методи контролю і самоконтролю: методи усного контролю, письмового контролю, лабораторного контролю, машинного контролю; методи самоконтролю), І. Лернера (репродуктивні: інформаційно-рецептивний метод, репродуктивний метод; продуктивні: проблемний виклад, евристичний або частково-пошуковий метод, дослідницький або пошуковий метод), А. Аксельюка (загальнодидактичні й конкретно-предметні методи, інформаційно-рецептивний або пояснювально-ілюстративний метод, спонукально-репродуктивний метод), методи організації процесу навчання у методиці ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом (розповідь, бесіда, спостереження, дослід) та прийомів ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.

Особливу увагу рекомендовано зосередити на етапах організації екскурсій, спостережень та дослідницької діяльності дітей молодшого, середнього та старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Рекомендована література:

Основна література: 1, 2.

Допоміжна література: 4, 6, 8, 19, 34.

Практичне заняття № 2

Тема 2. Засоби і форми ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом (2 год.).

Мета: узагальнити знання студентів щодо основних форм та засобів ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом; сформулювати уявлення студентів про особливості використання засобів навчання на різних етапах заняття; розглянути мікроструктуру та макроструктуру побудови занять з довкілля в ЗДО відповідно до різних типів занять; активізувати навчальну діяльність студентів на занятті використовуючи практичні завдання та інтерактивні методи навчання.

Питання для теоретичного опрацювання

1. Основні засоби ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом. Загальна характеристика використання наочних, натуральних, образотворчих, аудіовізуальних та модельних засобів навчання на заняттях з довкілля в ЗДО.
2. Картини як засіб ознайомлення дітей дошкільного віку з довкіллям.
3. Форми ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.
4. Заняття як основна форма ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.

У результаті опрацювання теоретичного матеріалу та виконання практичних завдань студенти повинні продемонструвати **сформованість таких знань, умінь та навичок:**

- знати класифікацію та педагогічні можливості засобів ознайомлення дітей з навколишнім світом (натуральних, наочних, образотворчих, аудіовізуальних, модельних тощо);
- розуміти дидактичні функції картин, моделей, технічних засобів та їх роль у формуванні пізнавального досвіду дошкільників;
- усвідомлювати сутність і специфіку різних форм ознайомлення дітей з довкіллям (заняття, спостереження, екскурсії, ігрова діяльність);
- уміти аналізувати ефективність застосування різних засобів навчання залежно від вікових особливостей дітей та завдань заняття;
- добирати й адаптувати засоби ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом відповідно до поставлених освітніх завдань;
- застосовувати різні форми ознайомлення дітей із довкіллям (заняття, спостереження, міні-досліди, екскурсії) у поєднанні з інтерактивними методами;
- демонструвати вміння організовувати навчальну взаємодію дітей на основі використання засобів, що підвищують їхню пізнавальну активність і мотивацію;
- усвідомлювати значення багатоваріантності засобів і форм у процесі формування в дітей системи знань про навколишній світ;
- виявляти готовність до інноваційного пошуку в доборі засобів і форм організації пізнавальної діяльності дітей.

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Дайте визначення таких категорій і понять теми.

Засоби навчання - _____

Форми навчання - _____

Мікроструктура заняття - _____

Макроструктура заняття - _____

Фронтальні заняття - _____

Групові заняття - _____

Індивідуальні заняття - _____

Комбіновані заняття - _____

Комплексні заняття - _____

Тематичні заняття - _____

Домінантні заняття - _____

Сюжетно-динамічні заняття - _____

Нетрадиційні заняття - _____

Інтегровані заняття - _____

2. Складіть перелік нетрадиційних занять, які можуть бути використані для ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.

Форму представлення оберіть на вибір: схема (наприклад, «дерево форм занять»); таблиця (з поділом за критеріями: за формою організації, за методичним підходом, за змістом); нумерований список.

--

3. Практичні завдання на аналіз.

Проаналізуйте уривок заняття і визначте його тип, опишіть, які засоби навчання були використані педагогом.

4. Охарактеризуйте різні типи занять з природного довкілля в закладі дошкільної освіти.

Вид заняття	Характеристика	Приклади тем
Комбіноване заняття		
Комплексне заняття		
Тематичне заняття		
Домінантне заняття		
Сюжетно-динамічне заняття		
Інтегроване заняття		
Нетрадиційне заняття		

5. Складіть порівняльну таблицю традиційного та нетрадиційного заняття з ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.

Інструкція:

1. Виберіть одне традиційне заняття (наприклад, «заняття-розповідь» або «заняття-спостереження») та одне нетрадиційне (наприклад, «заняття-гру-фантазію» або «заняття-дослід»).
2. Заповніть таблицю, порівнюючи заняття за заданими критеріями.

Критерій	Традиційне заняття	Нетрадиційне заняття
Мета заняття		
Форми організації		
Методи та прийоми навчання		
Засоби навчання		
Активність дітей		
Очікувані результати		

Аудиторні завдання:

Завдання 1.

Підготуйтеся до бесіди на тему: «Які засоби навчання (наочні, натуральні, образотворчі, аудіовізуальні, модельні) найбільш ефективні для ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом?». Підготуйте приклади використання кожного засобу на заняттях у ЗДО.

Завдання 2.

Підготуйтеся до бесіди на тему: «Які форми ознайомлення дітей з довкіллям (заняття, спостереження, екскурсії, ігрова діяльність) є найбільш результативними для формування пізнавальної активності?».

Підготуйте 1–2 практичні приклади організації цих форм у різних вікових групах.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Під час вивчення даної теми студентам варто ознайомитися із основними засобами ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом, серед яких виділяють наочні, натуральні, образотворчі, аудіовізуальні та модельні засоби навчання. Необхідно звернути увагу на їх педагогічні функції, дидактичні можливості та відповідність віковим особливостям дітей.

Розглядаючи заняття як основну форму ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом, рекомендовано аналізувати: Мікроструктуру заняття – послідовність етапів, логіку подання матеріалу, використання методів і прийомів навчання, способи активізації пізнавальної діяльності дітей; Макроструктуру заняття – поєднання різних форм та видів занять у навчальному процесі, узгодженість із планом освітньої роботи ЗДО; Типи та види занять – комбіновані, комплексні, тематичні, домінантні, сюжетно-динамічні, інтегровані та нетрадиційні заняття, з особливим акцентом на активізацію самостійної і дослідницької діяльності дітей; Організаційні вимоги – створення безпечного та мотивуючого середовища, раціональне використання часу, відповідність матеріалів і методів навчання віковим та психофізіологічним особливостям дітей; Методи інтеграції засобів навчання – комбінація натуральних і наочних матеріалів, використання технологічних та аудіовізуальних ресурсів, залучення дітей до практичних, дослідницьких та ігрових активностей; Аналіз ефективності заняття – оцінювання досягнення освітніх цілей, рівня пізнавальної активності та мотивації дітей, можливостей використання інтерактивних та інноваційних методів.

Застосування цих рекомендацій дозволяє студентам глибше усвідомити педагогічну цінність різноманітних засобів і форм навчання, опанувати навички планування та організації занять з довкілля, а також сприяти розвитку пізнавальної активності, творчого мислення та природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку.

Рекомендована література:

Основна література: 1, 2.

Допоміжна література: 4, 6, 8, 19, 25, 31.

Практичне заняття № 3

Тема 3. Еколого-розвивальне середовище закладу дошкільної освіти (2 год.).

Мета: узагальнити та систематизувати знання студентів щодо основних вимог у оформленні еколого-розвивального середовища в закладах дошкільної освіти; з'ясувати роль та розглянути особливості організації діяльності дітей в куточку природи, дитячій лабораторії, екологічній стежині, ділянці, геомайданчиках та метеомайданчиках у формуванні природничої компетентності дітей дошкільного віку; сформувані вміння організовувати різні види освітньої діяльності відповідно до еколого-розвивального середовища; активізувати навчальну діяльність студентів на занятті використовуючи практичні завдання та інтерактивні методи навчання.

Питання для теоретичного опрацювання

1. Загальні вимоги до оформлення еколого-розвивального середовища в закладах дошкільної освіти.
2. Куточок природи закладу дошкільної освіти. Постійні та тимчасові жителі живого куточку, догляд за ними.
3. Особливості створення та наповнення дитячої лабораторії.
4. Роль екологічної стежини у формування природничої компетентності дітей дошкільного віку.
5. Особливості створення ділянки (сад, город) в умовах закладу дошкільної освіти.
6. Особливості використання геомайданчика та метеомайданчика в ознайомленні дітей дошкільного віку з навколишнім середовищем.

У результаті опрацювання теоретичного матеріалу та виконання практичних завдань студенти повинні продемонструвати **сформованість таких знань, умінь та навичок:**

- знати основні вимоги до оформлення еколого-розвивального середовища в закладах дошкільної освіти;
- розуміти педагогічне значення різних елементів середовища (куточок природи, дитяча лабораторія, екологічна стежина, ділянка, геомайданчик, метеомайданчик) для формування природничої та екологічної компетентності дітей;
- вміти планувати та організовувати різні види освітньої діяльності дітей у залежності від специфіки та можливостей кожного елемента еколого-розвивального середовища;
- розробляти рекомендації щодо розміщення, обладнання та наповнення куточків природи, дитячих лабораторій, екологічних стежин та ділянок у закладі дошкільної освіти;
- формувати уявлення про взаємозв'язок між природничо-екологічним середовищем та розвитком у дітей спостережливості, дослідницьких навичок, екологічної свідомості та творчої активності.

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Дайте визначення таких категорій і понять теми.

Довколишнє (навколишнє) середовище - _____

Розвивальне середовище - _____

Еколого-розвивальне середовище - _____

Предметно-розвивальне середовище - _____

Куточок природи - _____

Куточок живої природи - _____

Дитяча лабораторія - _____

Екологічна стежинка - _____

Геомайданчик - _____

Метеомайданчик - _____

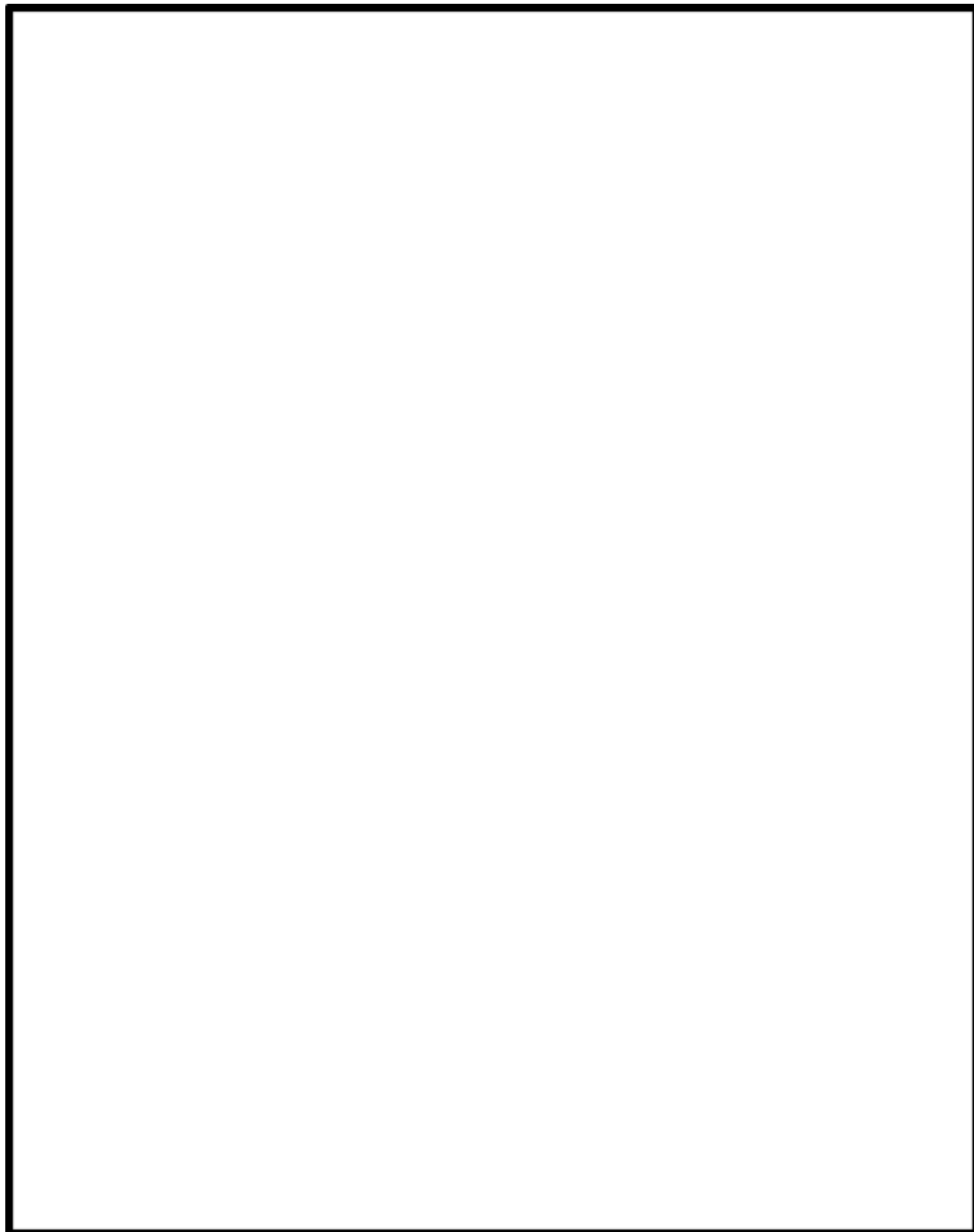
Геомайданчик - _____

Сад - _____

Клумба - _____

3. Схематичне планування куточка природи.

Намалюйте схему куточка природи закладу дошкільної освіти. Позначте постійних та тимчасових жителів живого куточка (рослини, акваріумні та декоративні тварини, комахи). Вкажіть місця для спостережень та догляду за живими об'єктами. Додайте короткі рекомендації щодо матеріалів та обладнання, які сприятимуть розвитку пізнавальної активності дітей.

4. Розробка таблиці з рекомендаціями щодо оснащення та функціонування еколого-розвивального середовища у ЗДО.

Тип елемента еколого-розвивального середовища	Основне призначення	Необхідне обладнання та матеріали	Можливі завдання для дітей	Вимоги щодо безпеки та доступності.
Куточок природи				
Дитяча лабораторія				
Екологічна стежина				
Сад				
Геомайданчик				

Аудиторні завдання:

Завдання 1.

Підготуйтеся до бесіди на тему: «Еколого-розвивальне середовище у ЗДО: куточок природи, дитяча лабораторія, екологічна стежина, ділянка, геомайданчик, метеомайданчик». Обговоріть роль кожного елемента у формуванні природничої та екологічної компетентності дітей. Підготуйте приклади завдань для дітей, які можна організувати у кожному з елементів середовища.

Завдання 2.

Підготуйтеся до бесіди на тему: «Рекомендації щодо обладнання та наповнення куточків природи, дитячих лабораторій, екологічних стежин та ділянок у ЗДО». Вкажіть тип середовища, його призначення, необхідне обладнання, можливі завдання для дітей та особливості організації безпечної діяльності.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Під час вивчення даної теми рекомендовано детально з'ясувати сутність основних понять «розвивальне середовище», «еколого-розвивальне середовище» та їх складові, проаналізувати загальні вимоги до оформлення еколого-розвивального середовища в закладах дошкільної освіти, зокрема його педагогічну функцію у формуванні природничої та екологічної компетентності дітей.

Особливу увагу варто зосередити на: куточок природи – організація простору з урахуванням сезонних змін, забезпечення оптимальних умов для утримання постійних і тимчасових мешканців, створення зручних зон для спостережень, годування та догляду за живими об'єктами; дитячій лабораторії – визначення її основного призначення та педагогічних функцій, обладнання (картотеки, спеціальний одяг, лабораторні прилади та матеріали для проведення дослідів і спостережень), організація щоденника спостережень для систематизації отриманих даних та розвитку навичок наукового мислення; міні-музеї в груповій кімнаті – збирання, систематизація та демонстрація фотографій флори і фауни, експонатів і колекцій природних матеріалів, виробів, створених природою (гнізда птахів, шпаківні, мурашники тощо); екологічних стежин, садів, ділянок, квітників, метео- та геомайданчиків – планування та організація просторів з урахуванням вікових особливостей дітей, забезпечення можливостей для активного спостереження, дослідницької діяльності та ігрової взаємодії.

Таким чином, навчання має забезпечити у студентів комплексне розуміння принципів організації еколого-розвивального середовища та практичних підходів до його впровадження у закладах дошкільної освіти, сприяючи формуванню у дітей системних знань про природу та розвиткові ключових компетентностей.

Рекомендована література:

Основна література: 1, 2, 4, 5, 6.

Допоміжна література: 3, 4, 7, 8, 19, 25, 36, 37.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Практичне заняття № 4

Тема 4. Особливості організації занять з довкілля в закладах дошкільної освіти (2 год.).

Мета: узагальнити теоретичні знання студентів щодо основних підходів до організації занять з довкілля в закладах дошкільної освіти; з'ясувати роль інтегрованого підходу в організації занять з довкілля в ЗДО; розглянути особливості проведення занять різних видів та проаналізувати специфіку їх проведення з дітьми різної вікової категорії; означити особливості запровадження STEM-освіти в закладах дошкільної освіти під час ознайомлення дітей з навколишнім світом; сформувати навички інтегрувати заняття з різними напрямками навчання; активізувати навчальну діяльність студентів на занятті використовуючи практичні завдання та інтерактивні методи навчання.

Питання для теоретичного опрацювання

1. Сучасні підходи до організації занять з довкілля в закладах дошкільної освіти.
2. Інтегрований підхід в організації занять з довкілля в ЗДО.
3. Види занять з довкілля та специфіка їх проведення з дітьми молодшого, середнього та старшого дошкільного віку.
4. Зміст роботи з ознайомлення дітей з навколишнім світом під час занять і впродовж різних видів діяльності.
5. STEM-освіта в ознайомленні дітей дошкільного віку з навколишнім світом.

У результаті опрацювання теоретичного матеріалу та виконання практичних завдань студенти повинні продемонструвати **сформованість таких знань, умінь та навичок:**

- знати та пояснювати сучасні підходи до організації занять з довкілля в закладах дошкільної освіти, зокрема традиційні, інтегровані та STEM-орієнтовані методики, їх педагогічні цілі та специфіку використання у різних вікових групах;
- розуміти значення інтегрованого підходу у плануванні та проведенні занять з довкілля, включаючи взаємозв'язок між різними освітніми напрямками (математика, природознавство, мистецтво, соціальна взаємодія) та формуванням комплексних компетентностей у дітей;
- уміти планувати заняття з довкілля із застосуванням інтерактивних методів та STEM-підходів, розробляти практичні вправи, міні-досліди та ігрові завдання, які сприяють розвитку пізнавальної активності, творчого мислення та дослідницьких навичок дітей;
- формувати навички інтеграції занять з різними напрямками навчання, включаючи використання природничо-екологічного матеріалу у поєднанні з математикою, мовою, мистецтвом та технологіями.

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Дайте визначення таких категорій і понять теми.

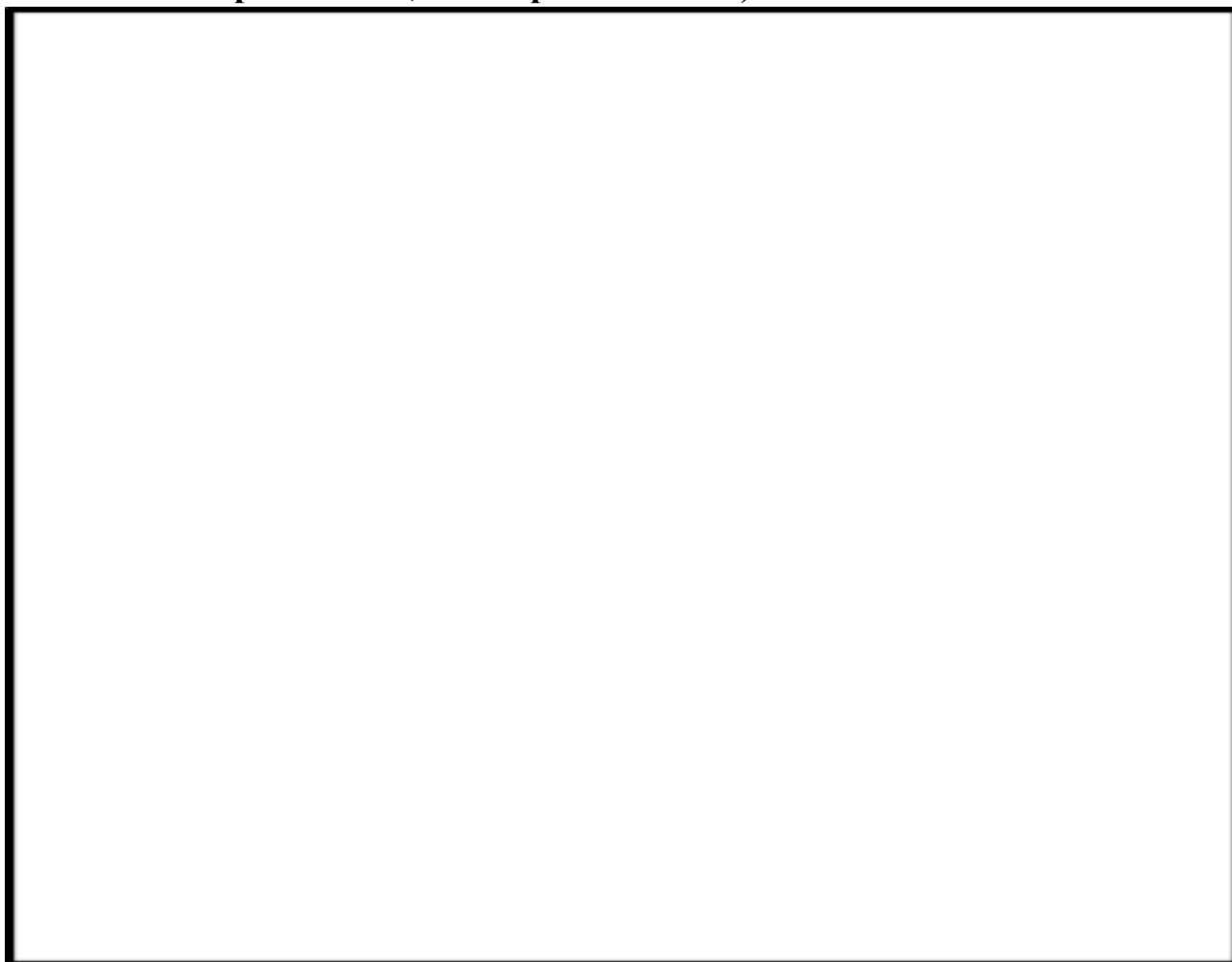
Дитиноцентризм - _____

Компетентнісний підхід - _____

Інтегрований підхід - _____

STEM-освіта - _____

2. Виконайте вправу «Інтеграційні місточки»: запишіть 5 способів, як через одну тему («Весна в природі») поєднати знання з різних освітніх ліній. Намалюйте інфографіку «Інтеграція в дії» (наприклад, квітка з пелюстками-предметами, в центрі – довкілля).

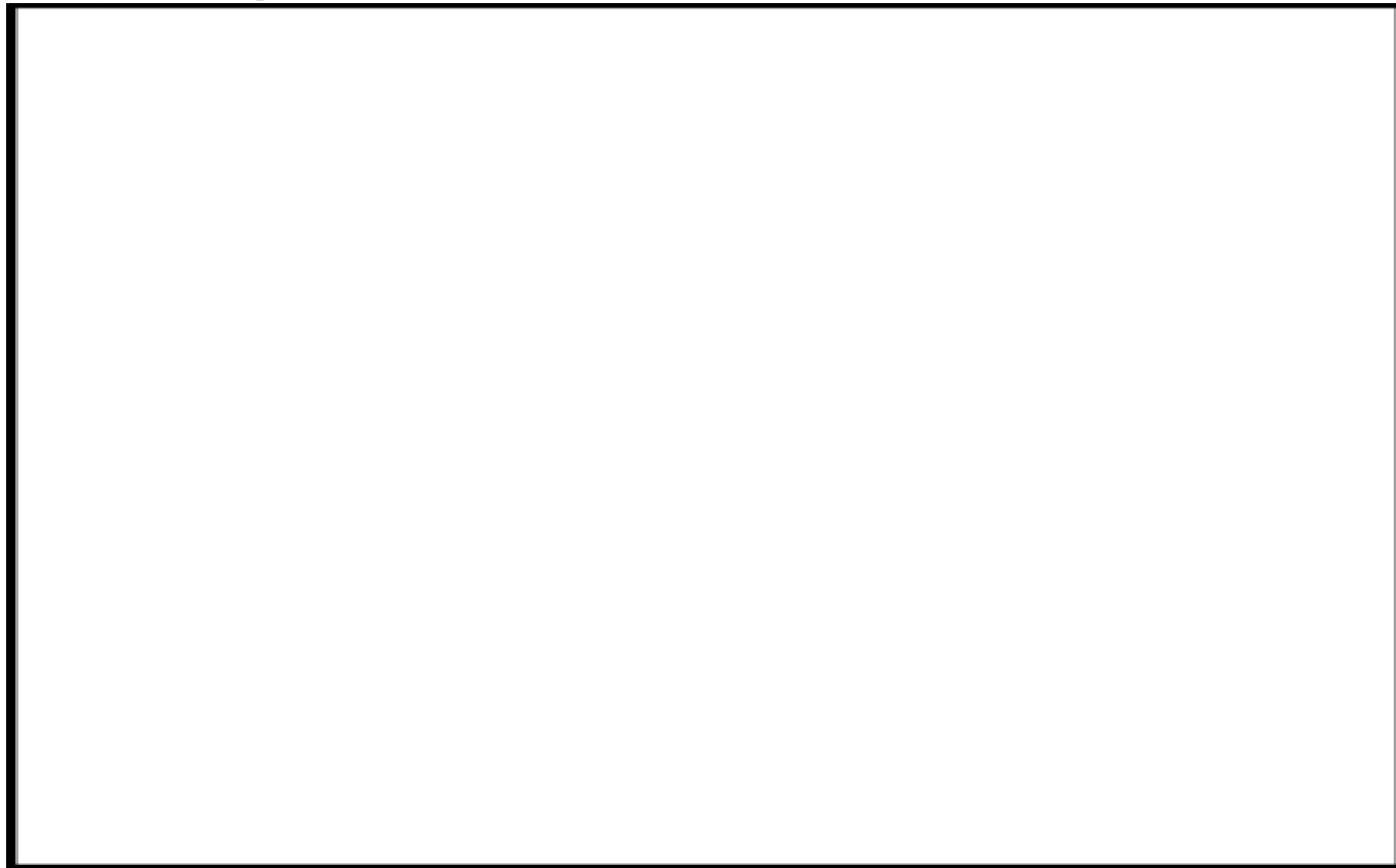

3. Вправа «7 кроків»: запишіть, як можна закріпити знання про пори року під час

- гри
- прогулянки
- художньої діяльності
- конструювання
- музики
- спостереження
- читання

[illegible]

4. Намалуйте або складіть у вигляді схеми STEM-коло (S – наука, Т – техніка, Е – інженерія, М – математика), впишіть приклади діяльності для кожного компонента.

A large empty rectangular box with a thick black border, intended for a student to draw or write a STEM wheel diagram. The box is currently blank.

Аудиторні завдання:

Завдання 1.

Ознайомтесь з альтернативною програмою К. Крутій «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт». Складіть приклади занять або завдань для дітей у форматі STREAM (інтеграція науки, технологій, читання, мистецтва, математики).

Завдання 2.

Підготуйтеся до бесіди на тему: «Особливості організації інтегрованих занять з довкілля у ЗДО». Обговоріть сучасні підходи до організації занять, роль дитиноцентризму та компетентнісного підходу, специфіку проведення занять для дітей різних вікових категорій, а також можливості впровадження STEM-освіти. Підготуйте приклади інтегрованих завдань, які можна реалізувати під час занять, та запропонуйте способи активізації пізнавальної діяльності дітей.

Завдання 3.

Підберіть приклад STEM-завдань для дітей дошкільного віку (наприклад, дослід «Як подорожує вода?», «Будуємо вітряк», «Міст для іграшкових звірів»). Вкажіть: мету, матеріали, етапи, очікуваний результат для дитини.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Під час вивчення даної теми рекомендовано: розглянути сучасні підходи до організації занять з довкілля в закладах дошкільної освіти, зокрема: навчання дітей *на засадах дитиноцентризму та компетентнісного підходу*; розкрити методичні основи використання інтегрованих завдань в закладах дошкільної освіти, розглянути основні принципи організації інтегрованих занять з довкілля (*доступності, науковості, послідовності, системності, цілісності, логічності, вертикального тематизму*), структуру та умови ефективного проведення інтегрованих занять; проаналізувати види занять з довкілля та інші види освітньої діяльності дітей (спостереження, дослідження, екскурсії) відповідно до сезонних циклів; охарактеризувати особливості запровадження STEM-освіти в ознайомленні дітей дошкільного віку з навколишнім світом (*Альтернативна програма “STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт”, К. Крутій*).

Рекомендована література:

Основна література: 2,3, 4, 5, 6.

Допоміжна література: 4, 6, 8, 19, 25, 31.

Практичне заняття № 5

Тема 5. Використання ігор та ігрових завдань під час ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом (2 год.).

Мета: з'ясувати рівень теоретичних знань студентів щодо як основного виду діяльності дитини дошкільного віку під час ознайомлення з навколишнім світом; розкрити сутність, зміст та проаналізувати класифікацію дидактичних ігор природничого змісту; з'ясувати особливості використання будівельно-конструктивних, творчих, рольових, дидактичних і рухливих ігор на заняттях з довкілля; розглянути особливості використання навчальних проєктів, ігрових вправ та завдань в ознайомленні дітей старшого дошкільного віку з навколишнім середовищем; активізувати навчальну діяльність студентів на занятті використовуючи практичні завдання та інтерактивні методи навчання.

Питання для теоретичного опрацювання

1. Гра як основна діяльність дитини дошкільного віку під час ознайомлення з навколишнім світом.
2. Дидактичні ігри природничого змісту, їх класифікація та особливості.
3. Використання будівельно-конструктивних, творчих, рольових, дидактичних і рухливих ігор на заняттях з довкілля.
4. Проектна діяльність як метод ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з навколишнім середовищем. Типи навчальних проєктів для дітей різної вікової категорії.
5. Використання ігрових вправ та завдань на заняттях з довкілля. Використання загадок, ребусів, шарадів, кросвордів, анаграм під час ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.

У результаті опрацювання теоретичного матеріалу та виконання практичних завдань студенти повинні продемонструвати **сформованість таких знань, умінь та навичок:**

- знати класифікацію дидактичних ігор природничого змісту, їх завдання та методичні особливості використання;
- орієнтуватися у різновидах ігор (будівельно-конструктивних, творчих, рольових, дидактичних, рухливих) та їх освітньо-виховному потенціалі;
- мати уявлення про методику організації проєктів для дітей різних вікових груп;
- знати види ігрових вправ (загадки, ребуси, кросворди, шаради, анаграми) та їх можливості у розвитку пізнавальних інтересів дітей.
- інтегрувати ігрову діяльність із іншими видами діяльності дітей (образотворчою, музичною, мовленнєвою, руховою);
- створювати та адаптовувати ігрові завдання для розвитку пізнавальної активності й екологічного мислення дошкільників;
- розробка та проведення ігрових вправ (кросвордів, загадок, ребусів, інтерактивних завдань) під час занять із дітьми.

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Поясніть власними словами, чому гра є провідним видом діяльності дитини дошкільного віку. Допишіть 3 аргументи:

1. _____

2. _____

3. _____

2. Наведіть приклади дидактичних ігор природничого змісту. Розподіліть їх у таблиці за класифікацією.

Класифікація ігор	Приклади ігор	Освітнє значення
Ігри з предметами		
Настільно-друковані ігри		
Словесні ігри		
Ігри-подорожі		
Ігри-доручення		
Ігри-припущення		

3. Створіть ігрові завдання для дітей старшого дошкільного віку:

- Загадка про природний об'єкт: ...

- Ребус на тему «Пори року»: (намалюйте або опишіть)

A QR code is located in the bottom right corner of the large rectangular box. It is a standard black and white matrix code used for digital linking.

- Кросворд на тему «Домашні тварини»: складіть 5 запитань.

Аудиторні завдання:

Завдання 1.

Ознайомтесь із класифікацією дитячих ігор за С. Новосьоловою. Складіть приклади ігор кожного типу, які можна використати для ознайомлення дітей з природними об'єктами. Вкажіть: назву гри, короткий зміст, вікову групу, очікуваний результат.

Завдання 2.

Підготуйтеся до бесіди на тему: «Дидактичні ігри природничого змісту: особливості використання у ЗДО». Підготуйте приклади: ігор з предметами, настільно-друкованих, словесних ігор.

Обговоріть, які з них є найбільш результативними у роботі з молодшими, середніми та старшими дошкільниками.

Завдання 3.

Обговоріть у групах тему: «Яке місце займають театралізовані ігри (зокрема з використанням тантаморесок) у формуванні екологічної свідомості дошкільників?». Підготуйте приклади коротких міні-сценок або ігрових етюдів («Розмова дерев», «Пригоди краплинки», «Життя у мурашнику»).

Методичні рекомендації до вивчення теми

Під час вивчення даної теми рекомендовано: з'ясувати сутність поняття «гра» та розглянути одну з класифікацій дитячих ігор за **С. Новосьоловою** (ігри, що виникають за ініціативою самих дітей: експериментування (з природними об'єктами, з тваринами, з іграшками та іншими предметами) та самодіяльні сюжетні ігри (сюжетно-відображувальні, сюжетно-рольові, режисерські та театралізовані); ігри, що виникають за ініціативою дорослих: навчальні (дидактичні, сюжетно-дидактичні, рухливі, "ігри з правилами") та дозвіллеві ігри (інтелектуальні, ігри-забави, розваги, театральна гра, святково-карнавальні); ігри, що відображають традиції певного народу: традиційні або народні ігри (обрядові, тренінгові, дозвіллеві). Рекомендовано звернути увагу на зміст ігор, які варто використати під час формування природничо-дослідницьких умінь дітей дошкільного віку з навколишнім світом; розглянути зміст та класифікацію дидактичних ігор природничого змісту (ігри з предметами, настільно-друковані ігри, словесні ігри; ігри-подорожі, ігри-доручення, ігри-припущення, ігри-загадки, ігри-бесіди (за **О. Сорокіною**); розкрити особливості використання будівельно-конструктивних, творчих, рольових, дидактичних і рухливих ігор на заняттях з дошкільників; з'ясувати сутність поняття «проєкт» та проаналізувати основні види проєктів, які рекомендовано використовувати в закладах дошкільної освіти під час ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом (дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні, практико-орієнтовані); розкрити методику використання загадок, ребусів, шарадів, кросвордів, анаграм під час ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.

Рекомендована література:

Основна література: 2,3, 4, 5, 6.

Допоміжна література: 4, 6, 8, 12, 14, 15, 17, 19, 25, 31.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Лабораторне заняття № 1

Тема: Особливості реалізації освітньої лінії «Дитина в природному довкіллі» в закладах дошкільної освіти.

Мета: формування умінь та навичок студентів організовувати освітню діяльність в закладах дошкільної освіти відповідно до вимог Базового компоненту дошкільної освіти; проаналізувати Базовий компонент дошкільної освіти та зміст освітніх програм, що рекомендовані МОН України; сприяти формуванню у здобувачів освіти практичних умінь розробляти перспективну сітку занять з довкілля та інших видів природничої діяльності на квартал/місяць/тиждень, розробляти тематичне планування занять відповідно до змісту освітніх програм; залучати студентів до розробки навчально-методичного забезпечення освітньої діяльності в ЗДО.

Матеріали та обладнання: програми «Я у світі», «Дитина», «Українське дошкілля», освітня програма «Освіта і піклування/ Education & Care» Mr.Leader та інші, дитячі енциклопедії, навчально-методичні посібники.

Теоретичні завдання

1. Зміст і структура освітньої лінії «Дитина у природному довкіллі» в Базовому компоненті дошкільної освіти.
2. Особливості розробки вихователем перспективної сітки занять з довкілля та інших видів природничої діяльності на квартал/місяць/тиждень.
3. Особливості розробки тематичного планування занять з довкілля та інших видів діяльності на тиждень.

Лабораторні завдання

Завдання 1.

Ознайомлення зі змістом програми «Дитина». З'ясуйте, основні поняття з якими варто ознайомити дитину дошкільного віку.

Молодший дошкільний вік _____

Середній дошкільний вік _____

Старший дошкільний вік _____

Завдання 2.

Ознайомлення зі змістом програми «Я у світі». З'ясуйте, основні поняття з якими варто ознайомити дитину дошкільного віку.

Молодший дошкільний вік _____

Середній дошкільний вік _____

Старший дошкільний вік _____

Завдання 3.

Ознайомлення зі змістом програми «Українське дошкілля». З'ясуйте, основні поняття з якими варто ознайомити дитину дошкільного віку.

Молодший дошкільний вік _____

Середній дошкільний вік _____

Старший дошкільний вік _____

Висновок *(узагальніть власний аналіз)* _____

Завдання 4.

Ознайомлення зі змістом освітньої програми «Освіта і піклування/ Education & Care» Mr.Leader. З'ясуйте, основні поняття з якими варто ознайомити дитину дошкільного віку.

Молодший дошкільний вік _____

Середній дошкільний вік _____

Старший дошкільний вік _____

Завдання 5. Розробіть перспективну сітку занять з довкілля на місяць для середньої групи (4–5 років). Тематику визначте відповідно до календаря природи (осінь, зима тощо).

**Приклад
розгорнутого
перспективного
плану**

Завдання 6. Складіть тематичне планування на тиждень для старшої групи (5–6 років) з інтеграцією різних видів діяльності (дослідницька діяльність, рухливі ігри, художня творчість, праця в природі).

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Лабораторне заняття № 2

Тема: Використання ігор та ігрових завдань під час ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.

Мета: формування умінь та навичок студентів використовувати ігри та ігрові завдання як засіб ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом відповідно до вимог Базового компоненту дошкільної освіти; проаналізувати класифікацію ігор природничого змісту та їх особливості; сприяти формуванню у здобувачів освіти практичних умінь добирати, модифікувати та створювати ігри різних видів (будівельно-конструктивні, творчі, рольові, дидактичні, рухливі) з урахуванням вікових можливостей дітей; навчити студентів розробляти приклади ігрових завдань, проектів та вправ для формування у дітей природничо-дослідницької компетентності; залучати студентів до створення картотеки ігор та методичних рекомендацій щодо їх використання в освітньому процесі ЗДО.

Матеріали та обладнання: програми «Я у світі», «Дитина», «Українське дошкілля», освітня програма «Освіта і піклування/ Education & Care» Mr.Leader та інші, дитячі енциклопедії, навчально-методичні посібники.

Теоретичні завдання

1. Гра як основна діяльність дитини дошкільного віку під час ознайомлення з навколишнім світом.
2. Дидактичні ігри природничого змісту, їх класифікація та особливості.
3. Використання будівельно-конструктивних, творчих, рольових, дидактичних і рухливих ігор на заняттях з довкілля.
4. Проектна діяльність як метод ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з навколишнім середовищем. Типи навчальних проектів для дітей різної вікової категорії.
5. Використання ігрових вправ та завдань на заняттях з довкілля. Використання загадок, ребусів, шарадів, кросвордів, анаграм під час ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.

Лабораторні завдання

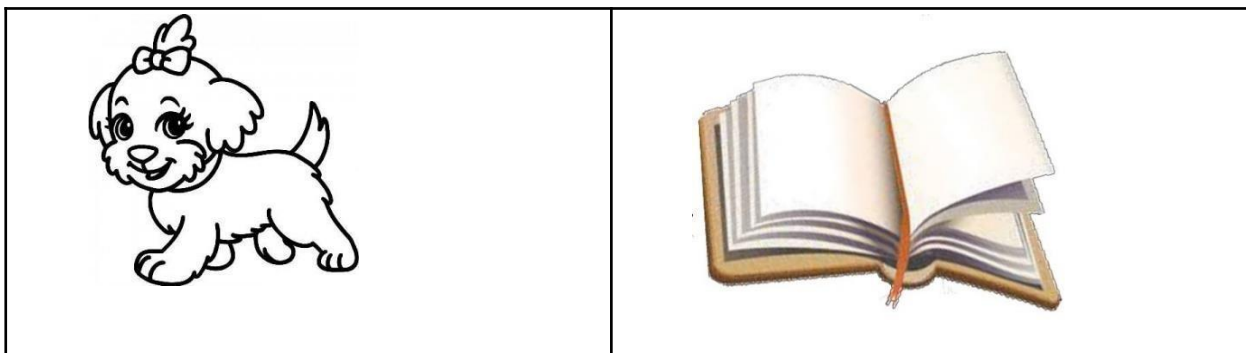
Завдання 1. Розробіть дидактичну гру природничого змісту для дітей середньої групи. Вкажіть: тему гри; мету; матеріали; правила; хід гри; очікуваний результат.

Завдання 2. Створіть картотеку ігрових вправ (мінімум 3) для ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з об'єктами та явищами природи. Наприклад: «Впізнай за описом», «Що змінилось?», «Знайди пару».

Лабораторні завдання до виконання в аудиторії

Завдання 1.

Розгляньте зображення. Визначте на якому малюнку зображена жива/нежива природа. За зразком розробіть подібний ряд об'єктів живої/неживої природи для дітей дошкільного віку.

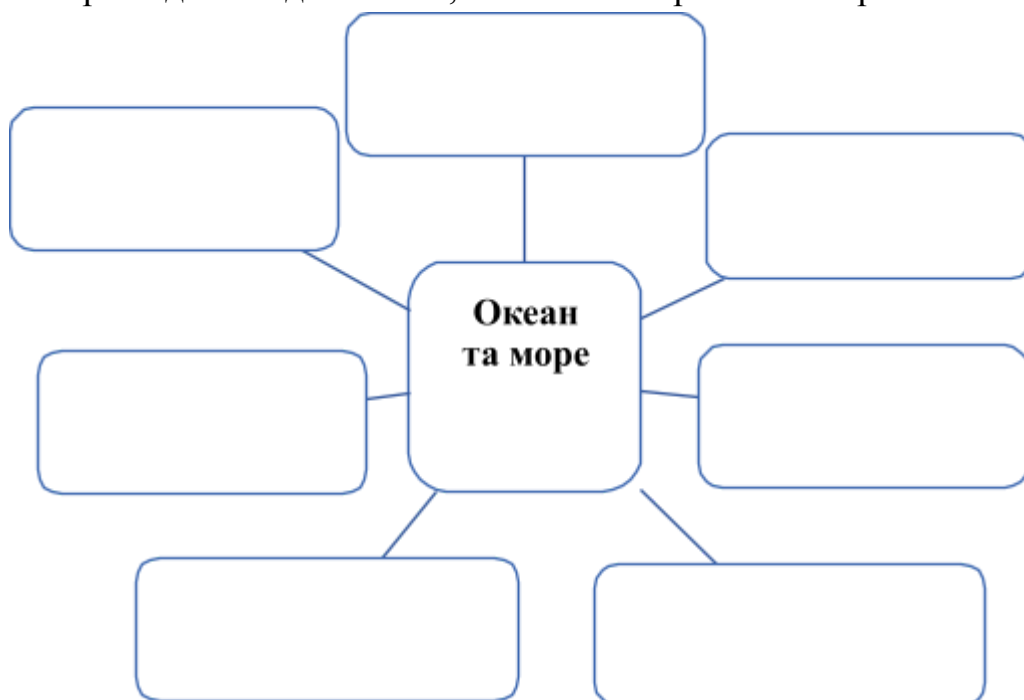
Молодший дошкільний вік		
Середній дошкільний вік		
Старший дошкільний вік		

Завдання 3.

Розгляньте зображення кругообігу води в природі. За малюнком розкажіть дитині старшого дошкільного віку кругообіг води в природі (рекомендовано використовувати художні твори, інформацію з дитячих енциклопедій та довідників).

Завдання 4. «Асоціативний кущ». Напишіть, що асоціюється у Вас із такими поняттями як океан, море, озеро, річка. Поясніть, чому на Вашу думку океан та море подані в одній схемі, натомість як річка та озеро – в іншій.

Завдання 5. Розробіть та підготуйтеся до проведення дидактичної гри.

Назва гри:	
Мета гри: Навчальна: Розвивальна: Виховна:	
Обладнання:	
Хід гри:	

Теми для дидактичних ігор:

1. Гра Коло Луллія.
2. Дидактична гра спрямована на вивчення пори року
3. Дидактична гра спрямована на вивчення свійських тварин
4. Дидактична гра спрямована на вивчення лісових тварин
5. Дидактична гра спрямована на вивчення овочів та фруктів
6. Гра на розвиток зв'язного мовлення за картинами природничого змісту
7. Дидактична гра спрямована на вивчення понять «дерева», «кущі», «трави»
8. Дидактична гра спрямована на вивчення явищ природи
9. Дидактична гра спрямована для вивчення першоцвітів
10. Дидактична гра спрямована на вивчення птахів (осілі, перелітні)
11. Дидактична гра на орієнтування у просторі
12. Дидактична гра спрямована на ознайомлення дітей з необхідністю берегти природу
13. Дидактична гра «Жива не жива природа»
14. Зоологічне лото
15. Дидактична гра спрямована на вивчення дерев та їх плодів
16. Дидактична гра спрямована на вивчення їстівних та не їстівних грибів
17. Дидактична гра спрямована на вивчення тварин спекотних країн
18. Дидактична гра спрямована на вивчення тварин холодних країв
19. Дидактична гра спрямована на ознайомлення дітей з професіями «людина-природа» (садівник, фермер, ветеринар, рибовод тощо)
20. Дидактична гра спрямована на ознайомлення дітей з слідами тварин, птахів
21. Дидактична гра «Екологічний світлофор»
22. Дидактична гра "Як зберегти природу?"
23. Дидактична гра спрямована на ознайомлення дітей із особливостями сортування сміття
24. Дидактична гра "Природні ресурси нашої планети"
25. Підбірка ситуативних екологічних задач для дітей дошкільного віку (із зображеннями)
26. Кола Ейлера (природнича тематика)
27. Дидактична гра спрямована на ознайомлення дітей дошкільного віку із одягом в різну пору року
28. Асоціативна карта "Земля - наш спільний дім"
29. Дидактична гра «Ланцюжки живлення» (хто кого їсть у природі).
30. Дидактична гра на вивчення комах та їхньої користі/шкоди.
31. Дидактична гра «Відгадай за звуком» (звуки природи: дощ, вітер, пташиний спів).
32. Дидактична гра спрямована на ознайомлення дітей із частинами доби (ранок, день, вечір, ніч).
33. Дидактична гра «Календар погоди» (щоденне спостереження і фіксація стану природи).
34. Дидактична гра «Подорож з краплинкою» (колообіг води в природі).

Завдання 7. Розгляньте поданий нижче хід проведення окремих дослідів та підготуйтеся до їх проведення з дітьми дошкільного віку. Додайте досліди, яких на Ваш погляд не вистачає.

1. «У води немає смаку»

Пропонується дітям спробувати воду з своїх стаканчиків.

—Чи є у неї смак?

—Дуже часто кажуть, що вода дуже смачна. (даю їм для порівняння спробувати молоко або сік. Якщо вони не переконалися, нехай ще раз спробують воду. Доводиться, що у води немає смаку).

—А кажуть «вода дуже смачна» тому, що коли людина дуже хоче пити, то він із задоволенням п'є воду і висловлюючи задоволення каже: «Яка вода смачна», хоча він насправді смаку води не відчуває. А ось морська вода солоніша на смак, тому що в ній дуже багато різних солей.

(Пропонується дітям випити солону воду трохи, щоб вони відчули і зрозуміли смак солоної морської води.)

2. «У води немає запаху»

Пропонується дітям понюхати воду і сказати, чим вона пахне (або зовсім не пахне). Для порівняння вихователь дає понюхати духи.

—І чим же пахне вода порівняно з духами.

3. «Фарбування води»

Діти розглядають у воді 2-3 предмета, з'ясовують, чому вони добре видимі (вода прозора). Далі з'ясовують, як можна забарвити воду (додати фарбу). Дорослий пропонує забарвити воду самим (в стаканчиках з теплою і холодною водою). В якому стаканчику фарба швидше розчиниться? (В склянці з теплою водою). Як вода забарвиться, якщо барвника буде більше? (Вода стане більш пофарбованою).

4. «Підводний човен»

Вихователь бере склянку зі свіжою газованою водою або лимонадом і кладе в неї виноградинку. Вона трохи важче за воду і опуститься на дно. Але на неї тут же почнуть сідати бульбашки газу, схожі на маленькі повітряні кульки. Незабаром їх стане так багато, що виноградинка спливе.

5. Рукам своїм не вірю

Вихователь готує три миски з водою: одну — з холодною, іншу — з кімнатною, третю — з гарячою. Попросіть дитину опустити одну руку в миску з холодною водою, другу — з гарячою водою. Через кілька хвилин нехай він занурить обидві руки у воду кімнатної температури. Запитайте, гарячої або холодної вона йому здається. Чому є різниця у відчуттях рук? Чи завжди можна довіряти своїм рукам?

6. «Вода вміє співати»

Приготувати 4–5 склянок, наповнених різною кількістю води. Постукати паличкою по склянці.

–Що чуємо? (Дзвін)

Постукати ще раз, щоб почути «голос» води. Дати дітям палички.

- Чи однаковий «голос» у всіх склянок?

–Від чого це залежить?

Висновок: звуки різняться, адже різна кількість води у склянці.

–Чи можна почути якусь мелодію? (Так) Спробуймо! (Діти слухають).

–Чи гарний інструмент у нас? (Відповіді дітей).

–

7. «Вода вміє штовхатися»

Вихователь пропонує дітям занурити у відро середнього розміру, наповнене водою, повітряну кульку, м'яч.

Бесіда

–Чи легко це зробити?

–Чому іграшки опиняються на поверхні?

–Хто їх виштовхує?

Вихователь пропонує опустити у воду камінці, дерев'яні брусочки, залізні монети та інші предмети.

Висновок: легкі предмети вода виштовхує.

8. _____

9. _____

Зразок оформлення конспекту заняття

Тема: _____

Мета: _____

Завдання: _____

Освітні: _____

Виховні: _____

Розвиваючі: _____

Матеріали та обладнання: _____

Тип заняття: _____

Попередня робота: _____

Хід заняття:

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація знань дітей.

III. Отримання пізнавальної інформації.

IV. Фізкультхвилинка.

V. Вивчення нового матеріалу.

VI. Релаксація.

VII. Закріплення вивченого матеріалу.

VIII. Узагальнення. Підсумки заняття.

Рекомендована література:

Основна література: 2,3, 4, 5, 6.

Допоміжна література: 4, 6, 8, 15, 19, 21, 25, 27, 31, 32.

Лабораторне заняття №3

Тема: Особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій на заняттях з дошкільця в закладах дошкільньої освіти.

Мета: формування умінь та навичок студентів застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в педагогічній діяльності; розвиток практичних навичок роботи із засобами інформаційно-комунікаційних технологій (інтерактивною дошкою, проектором, інтерактивним столом, планшетом та комп'ютером) та їх використання в освітньому процесі ЗДО; залучення студентів до розробки навчально-методичного забезпечення освітньої діяльності в ЗДО.

Теоретичні завдання

1. Особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій в роботі вихователя.
2. Методика застосування інтерактивних дидактичних матеріалів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій на заняттях з дошкільця.
3. Методика застосування комп'ютерних ігор та навчальних тренажерів під час ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.
4. Переваги та недоліки використання інтерактивних технологій у розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку.
5. Принципи безпечного та ефективного використання ІКТ у закладі дошкільньої освіти.
6. Аналіз сучасних освітніх платформ та цифрових ресурсів для дошкільньої освіти: інтерактивні вправи, навчальні відео, електронні енциклопедії.
7. Методика створення власних інтерактивних матеріалів для занять з дошкільця (слайди, презентації, інтерактивні завдання, відео, квести).

Лабораторні завдання

1. На прикладі заняття, продемонструйте, яким чином педагог може використовувати аудіо, відео- і анімаційні ефекти під час ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.
2. Підберіть комп'ютерні ігри та навчальні тренажери, які можна використовувати на занятті під час ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.
3. Розробіть пам'ятку для батьків та педагогів щодо вимог застосування комп'ютерних ігор та перегляду мультимедійних презентацій, мультфільмів в закладах дошкільньої освіти та вдома.

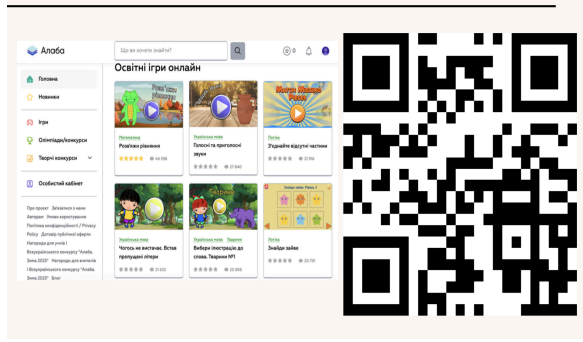
Лабораторні завдання до виконання в аудиторії

Завдання 1. Ознайомтесь із онлайн-платформами для дошкільного навчання. Проаналізуйте: можливості платформи, види інтерактивних завдань, корисність для ознайомлення дітей з довкіллям.

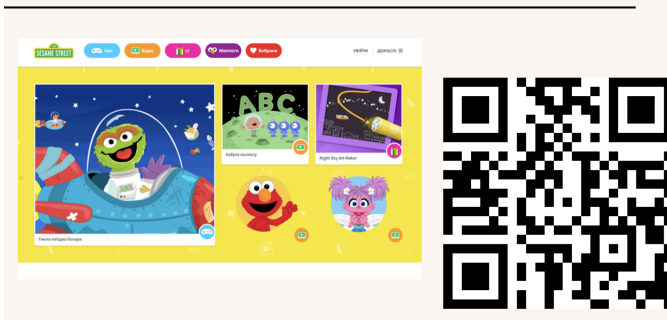
Платформа розвитку дошкільнят "НУМО"

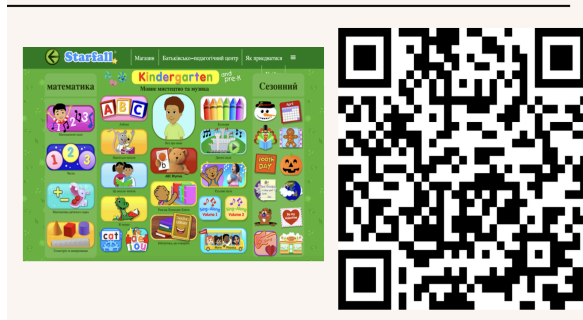
Освітній портал "Алаба"

Sesame Street

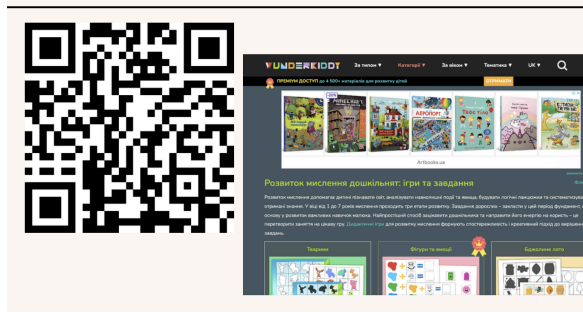
Starfall Education

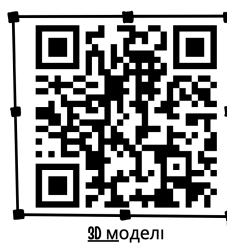
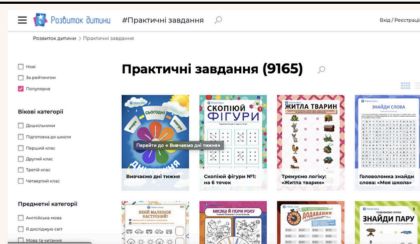
UpToTen

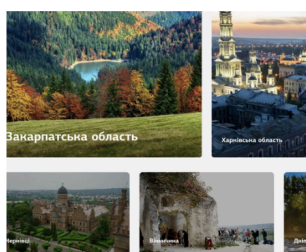
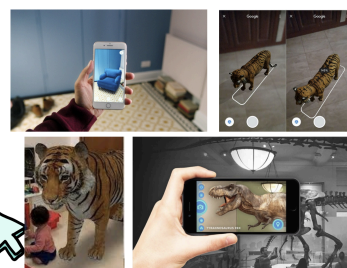
Wunderkiddy

Платформа розвитку дітей Childdevelop

3D моделі

Закарпатська область

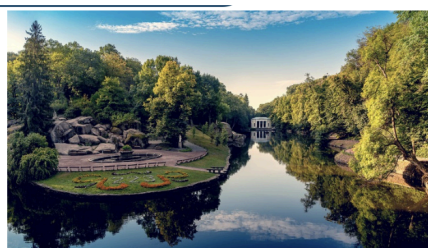
Карпатська область

Віртуальні тури Україною

Музей України просто неба

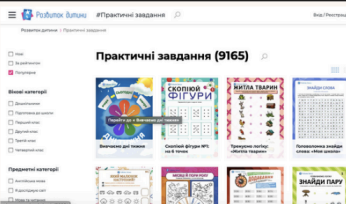

Національний дендрологічний парк «Софіївка»

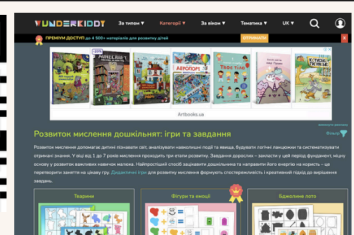

Оперні театри України

Платформа розвитку дітей Childdevelop

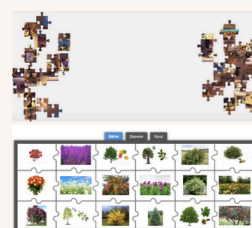
Wunderkiddy

Canva

Пазли

Рекомендована література:

Основна література: 1, 2,3, 4, 5, 6.

Допоміжна література: 2, 3, 4, 6, 8, 9, 14, 19, 25, 36, 37.

Лабораторне заняття №4-5

Мета: формування у студентів умінь та навичок організації освітньої діяльності з формування природничо-екологічної компетенції дітей старшого дошкільного віку; ознайомлення з різноманітними технологіями та методами екологічного виховання (моделювання, ігрові навчальні ситуації, екологічні стежини, краєзнавчо-туристична діяльність, театр, інтерактивні технології, проєктна та експериментальна діяльність, використання музейного простору, графічні методи, VR/AR, цифрові платформи); розвиток практичних навичок створення навчально-методичного забезпечення занять з довкілля та екології з використанням сучасних освітніх інструментів та інтерактивних платформ; формування компетентностей щодо організації емоційного, естетичного та екологічного виховання дітей дошкільного віку.

Теоретичні завдання

1. Сучасні педагогічні технології формування природничо-екологічної компетенції дошкільників.

2. Використання інтерактивних технологій (смарт-дошка, планшети, комп'ютерні ігри, VR) у природничо-екологічному вихованні.

3. Технологія організації практично-пошукової та дослідно-експериментальної діяльності дітей у еколого-розвивальному середовищі.

4. Використання ігрових навчальних ситуацій, кросвордів, інтерактивних завдань та мультимедійних матеріалів для формування екологічних знань і цінностей.

5. Технологія впровадження екологічних проєктів, акцій та краєзнавчо-туристичної діяльності для ознайомлення дітей із природним середовищем.

6. Роль цифрових та авторських технологій (LearningApps, Wordwall, Canva, Kahoot!, генератори зображень AI) у розвитку екологічної компетентності та емоційного інтелекту дітей.

Лабораторні завдання

1. Оберіть одну із запропонованих технологій та представте її.

2. Проаналізуйте можливості використання генераторів зображень на базі нейромереж (Leonardo AI) для створення дидактичних матеріалів та візуальних завдань для дітей. Створіть 1–2 приклади ілюстрацій для заняття з природничого змісту.

3. Заповніть таблицю щодо технологій екологічного виховання у якій зазначте: назву технології, її суть, приклади використання в роботі з дітьми, очікувані результати формування природничо-екологічної компетентності.

Наприклад, для технології «Екологічна стежина» вкажіть: суть – дослідження довкілля на маршруті, приклад завдання – збір листя та спостереження за комахами, результат – формування умінь спостерігати та порівнювати.

Перелік технологій

1. Формування ставлення до природи в процесі спільної діяльності дорослого і дитини в еколого-розвивальному середовищі ЗДО.
2. Моделювання як метод екологічної освіти.
3. Використання ігрових навчальних ситуацій у формуванні позитивного ставлення до природи.
4. Технологія використання екологічної стежини.
5. Краєзнавчо-туристична діяльність (КТД).
6. Технологія використання театру в екологічному вихованні дошкільників.
7. Інтерактивні технології (смарт
8. дошка, комп'ютерні ігри екологічного змісту).
9. Освіта для сталого розвитку дошкільнят.
10. Природа та емоційний інтелект.
11. Використання музейного простору в екологічному вихованні дошкільнят.
12. Екологічно-проективна діяльність в дошкільній освіті.
13. Технологія формування правильного ставлення до побутових відходів.
14. Поняття про авторські технології формування екологічної культури.
15. Формування емоційної сфери дітей раннього віку засобами природи.
16. Формування екологічної культури дітей дошкільного віку засобами казки (А.Беленька, Т.Науменко).
17. Формування естетичного ставлення до природи засобами образотворчого мистецтва (А.Беленька, О.Половіна).
18. Організація дослідно-експериментальної діяльності в ЗДО.
19. Екологічні заходи та заходи зі збереження природи: Організація заходів та акцій, спрямованих на вивчення та збереження природи
20. Графічні методи вивчення екології для дошкільників: малюнки та ілюстрації
21. Використання доповненої реальності для вивчення навколишнього середовища дітьми дошкільного віку
22. Впровадження екологічних акцій та проєктів для ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім середовищем
23. Використання ігрових навчальних ситуацій у формуванні позитивного ставлення дітей до природи
24. Використання мультимедійних матеріалів для роз'яснення екологічних концепцій
25. Інтерактивні додатки для смартфонів та планшетів на заняттях з природного довкілля
26. Особливості використання VR для створення іммерсивних казок про природу
27. Педагогіка «калабані»
28. Спостереження як метод пізнання навколишнього світу.
29. Куточок природи в ЗДО як елемент природничо-екологічного середовища.
30. Екологічна стежина як важливий елемент екологорозвивального середовища ЗДО
31. Педагогічні вимоги до праці в природі.
32. Особливості проведення свят і розваг природничого змісту.
33. Методика проведення практично-пошукової діяльності у екологічному проєкті.
34. Використання досвіду «Школи під голубим небом» В.Сухомлинського у організації екскурсій та прогулянок з дітьми дошкільного віку.

Вимоги до презентації:

Презентація повинна містити **назву теми та ім'я і прізвище студента**, що дозволяє одразу ідентифікувати автора роботи.

Кожний слайд має містити **короткий текст з головними тезами**, а також за можливості – **зображення або схеми**, які ілюструють матеріал. Основна інформація подається тезами, бажано 3–5 пунктів на слайд, щоб уникнути перевантаження текстом.

Текст презентації повинен бути **читабельним**, шрифт обраний таким чином, щоб його легко було сприймати на екрані. Використовувати зображення, графіки та схеми для ілюстрації матеріалу та полегшення сприйняття інформації.

Не рекомендується перевантажувати слайди декоративними елементами або великими блоками тексту. Кожен слайд повинен передавати чітку і зрозумілу думку.

Презентація повинна містити: **визначення та суть обраної технології**, її значення для формування природничо-екологічної компетентності дітей, а також **практичні приклади застосування** у закладі дошкільної освіти.

Наприкінці слід додати **слова подяки**.

Рекомендована література:

Основна література: 2, 3, 4, 6.

Допоміжна література: 1, 2, 4, 6, 8, 11, 12, 15, 24, 27, 37.

Питання до іспиту

Теоретичні питання:

1. Проаналізуйте поняття «природничо-екологічна компетентність».
2. Визначте предмет і завдання дисципліни «Теорія і методика формування природничо-екологічної компетентності дітей».
3. Схарактеризуйте місце дисципліни «Теорія і методика формування природничо-екологічної компетентності дітей» у професійній підготовці майбутнього фахівця дошкільної освіти.
4. Розкрийте актуальні завдання ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.
5. Схарактеризуйте зміст і структуру освітньої лінії «Дитина у природному довкіллі» в Базовому компоненті дошкільної освіти.
6. Розкрийте зміст і форми ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.
7. Схарактеризуйте засоби ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім середовищем.
8. Окресліть методи та прийоми ознайомлення дітей дошкільного віку з природним довкіллям.
9. Схарактеризуйте основні етапи організації екскурсій з дітьми дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти
10. Схарактеризуйте основні етапи організації спостережень з дітьми дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.
11. Розкрийте особливості організації дослідницької діяльності з дітьми дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.
12. Означте роль еколого-розвивального середовища в ознайомленні дітей дошкільного віку з навколишнім середовищем.
13. Схарактеризуйте живий куточок як складову еколого-розвивального середовища.
14. Схарактеризуйте дитячу лабораторію як складову еколого- розвивального середовища.
15. Схарактеризуйте екологічну стежину як складову еколого- розвивального середовища.
16. Схарактеризуйте навчально-дослідну ділянку закладу дошкільної освіти, як складову еколого-розвивального середовища.
17. Схарактеризуйте особливості організації діяльності дітей дошкільного віку на геомайданчу та метеомайданчу.
18. Розкрийте структурні особливості предметних, інтегрованих та комплексних занять з довкілля в закладах дошкільної освіти.
19. Опишіть особливості застосування методу ігрових вправ під час ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.
20. Схарактеризуйте особливості застосування інтегрованого підходу в організації занять з довкілля у закладах дошкільної освіти.
21. Розкрийте зміст проєктної діяльності як методу ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з навколишнім середовищем.
22. Схарактеризуйте особливості використання інформаційно- комунікаційних технологій на заняттях з довкілля у закладах дошкільної освіти.

23. Розкрийте роль комп'ютерних ігор в ознайомленні дітей дошкільного віку з навколишнім світом.
24. Схарактеризуйте особливості використання інтерактивних технологій в освітньому процесі дітей дошкільного віку.
25. Визначте переваги та недоліки використання аудіо-, відео- і анімаційних ефектів під час ознайомлення дітей дошкільного віку з навколишнім світом.

Практичні завдання:

1. Наведіть приклад дидактичної гри спрямованої на ознайомлення дітей дошкільного віку з явищами природи.
2. Наведіть приклад дидактичної гри спрямованої на ознайомлення дітей дошкільного віку з різними порами року.
3. Наведіть приклад дидактичної гри спрямованої на ознайомлення дітей дошкільного віку з овочами та фруктами.
4. Наведіть приклад дидактичної гри спрямованої на ознайомлення дітей дошкільного віку з поняттями «кущі», «дерева», «трави».
5. Наведіть приклад дидактичної гри спрямованої на ознайомлення дітей дошкільного віку з птахами (осілими та перелітними).
6. Наведіть приклад дидактичної гри на орієнтування дітей дошкільного віку в просторі.
7. Наведіть приклад дидактичної гри спрямованої на ознайомлення дітей дошкільного віку з деревами та плодами.
8. Наведіть приклад дидактичної гри спрямованої на закріплення знань дітей дошкільного віку про свійські та дикі тварини.
9. Наведіть приклад дидактичної гри спрямованої на закріплення знань дітей дошкільного віку.
10. Наведіть приклад дидактичної гри спрямованої на закріплення знань дітей дошкільного віку про природні ресурси нашої планети.
11. Наведіть приклад дидактичної гри спрямованої на ознайомлення дітей дошкільного віку з тваринами холодних країв.
12. Наведіть приклад дидактичної гри спрямованої на ознайомлення дітей дошкільного віку з тваринами теплих країв.
13. Наведіть приклад гри на розвиток звязного мовлення у дітей дошкільного віку за картинами природничого змісту.
14. Наведіть приклад дидактичної гри спрямованої на формування знань у дітей дошкільного віку про необхідність збереження природи.
15. Наведіть приклад дидактичної гри спрямованої на ознайомлення дітей дошкільного віку з професіями у системі «людина-природа».

Список рекомендованої літератури / інтернет-ресурси / нормативні документи

Основна:

1. Беленька Г. В., Половіна О. А. Дошкільнятам про світ природи. Діти четвертого року життя (молодший дошкільний вік). Київ : Генеза, 2018. 120 с.
2. Беленька Г. В., Половіна О. А. Дошкільнятам про світ природи. Діти п'ятого року життя (середній дошкільний вік). Київ : Генеза, 2016. 93 с.
3. Беленька Г. В., Науменко Т. С., Половіна О. А. Дошкільнятам про світ природи. Діти шостого року життя (старший дошкільний вік). Київ : Генеза, 2014. 106 с.
4. Богуш А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 408 с.
5. Горопах Н. М. Методика ознайомлення дітей з природою: Хрестоматія. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2012. 432 с.
6. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник-педагог. Навчально-методичний посібник для ВНЗ. Київ : Видавничий дім «Слово», 2009. 400 с.

Додаткова:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В. та інші. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
2. Беленька Г. В. Природничі науки в казках, запитаннях, завданнях, дослідях. Науково-методичний посібник для дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Київ : Шкільний світ, 2011. 128 с.
3. Бенедь А. Виховання у дітей старшого віку позитивного емоційно-ціннісного ставлення до довкілля в процесі екологічного виховання : зб. наук. пр. Серія: Філософія, педагогіка, психологія. Київ: Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 44-49 с.
4. Білан О. І. Планування освітньо-виховної роботи з дітьми старшого дошкільного віку за програмою «Українське дошкільля». Тернопіль: Мандрівець, 2014. 192 с.
5. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля». Тернопіль : «Мандрівець», 2017. 256 с.
6. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. Проекту В. О. Огнев'юк., авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець–Білокаленко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, А. М. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
7. Гільберг Т.Г., Тарнавська С.С., Хитра З.М., Павич Н.М. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу». Київ. Генеза, 2020. 240 с. URL: <https://surl.li/dwzyci>.
8. Гільберт Т., Тарнавська С. Організація освітнього процесу в 1-му класі засобами інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 36-43.
9. Зайцева Л. І. Розкриваємо таємниці довкілля: методичний посібник. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2012. 110 с.

10. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://surl.li/xwlnux> (дата звернення: 12.12.2024).
11. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 07.12.2024).
12. Ільчук Т. В. Методичне забезпечення формування природничо-екологічної компетентності в дітей дошкільного віку з теми «Сила рідної землі» : кваліфікаційна робота студента факультету дошкільної та технологічної освіти ЗДО; наук. керівник Н. Г. Недодатко. Кривий Ріг : КДПУ, 2021. 132 с.
13. Кононенко О. Л. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». 3-тє вид., випр. Київ : Світич, 2011. 430 с.
14. Кот Н. До питання про технології екологічного виховання дошкільників: загальний підхід. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія. Педагогіка. Психологія*. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. Вип. 23. С. 96–100.
15. Крутій К. Л. Подорож у довкілля. Методичні рекомендації для батьків і педагогів щодо ознайомлення дітей дошкільного віку із довкіллям. Запоріжжя : ЛПДС, 2016. 148 с.
16. Крутій К. Л. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт: альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дошкільників. Запоріжжя: ТОВ «ЛПДС» ЛТД, 2019. 146 с.
17. Мандруємо екологічною стежиною і дослідницько-експериментальна діяльність дітей дошкільного віку в природі / авт.-упоряд. : С. Ю. Павлюк, Л. С. Русан, Г. І. Колосінська. Тернопіль : Мандрівець, 2016. 168 с.
18. Марковська Т. В. Стан і перспективи впровадження ІКТ в практику дошкільної освіти. Комп'ютер у школі та сім'ї. №1, 2012. С. 29-32
19. Методичні рекомендації до програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» / наук. кер. проекту Ф. О. Огнев'юк; наук. ред. Г. В. Белінська; авт. Кол. : Г. В. Белінська, О. Л. Богініч, В. М. Вертутіна та ін. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 352 с.
20. Михайліченко Т. Інтеграція пошуково-дослідницької діяльності з різними видами діяльності дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 7. С. 42–50.
21. Найда Р. Г., Панченко О.О. Інноваційні стратегії до створення розвивального середовища в умовах закладу дошкільної освіти. *Вісник науки та освіти* (Серія «Педагогіка»). 2024. № 8(26). 2024. С. 1064-1076.
22. Ніколаеску І. О., Панченко О. О. Система формування екологічної компетентності дітей зі зниженням зору. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 4(4). 2024. С. 569-580.
23. Ніколаеску І. О., Панченко О. О., Шевченко К. В. Імплементация сучасних засобів STEM-освіти в освітній процес закладу дошкільної освіти. «Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка». 2024. №4 (22) 2024. С. 1228-1236.
24. Ніколаєнко В. М. Екологічне виховання в ЗДО (2-6 років). Харків: Вид. група « Основа », 2010. 207 с.
25. Обов'язкова освіта дітей старшого дошкільного віку: форми здобуття, організація і зміст роботи: Збірник методичних матеріалів / [авт.-упоряд.: О. Долинна, А. Бурова, О. Низьковська, Т. Носачова]. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 480 с.
26. Павлюк С. Ю., Русан Л. С., Колосінська Г. І. Мандруємо екологічною стежиною: дослідницько-експериментальна діяльність дітей дошкільного віку в природі. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 168 с.
27. Падалка О., Нісімчук А. Педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Либідь, 2014. 254 с.
28. Панченко О. О. Критерії та показники професійної готовності майбутніх вихователів до формування природничо-дослідницьких умінь дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій. «Перспективи

та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)). 2022. № 2 (7). С. 520-531.

29. Панченко О. О. Роль засобів інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні природничо-дослідницьких умінь дітей старшого дошкільного віку. Вісник Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького. 2019. Вип. №3. С. 280-284.

30. Панченко О. О. Форми організації дослідно-експериментальної роботи з дітьми старшого дошкільного віку. Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки. № 15. 2016. Черкаси, 2016. С. 61-65.

31. Панченко О. О. Формування природничої компетентності дітей дошкільного віку. Modern educational space : the transformation of national models in terms of integration : Conference Proceedings, October 26, 2018. Leipzig : Baltija Publishing. 31-33 pages.

32. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2006. 456 с.

33. Федорова М., Теорія і методика ігрової діяльності дітей дошкільного віку: навч. посіб. Житомир: ФОП Левковець, 2018. 105 с.

34. Avramidis G. Preschool perspectives in nature - an interview study of children attending outdoor classes. URL: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/68873/gupea_2077_68873_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

35. Bertram T., Pascal Ch. Early childhood policies and systems in eight countries. URL: https://www.iea.nl/sites/default/files/2019-04/ECES-policies_and_systems-report.pdf.

36. Borg F. Caring for people and the planet preschool children's knowledge and practices of sustainability. URL: <https://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1130433/ATTACHMENT01.pdf>.

37. Sober D. The Sky Above and the Mud Below. URL: https://www.redleafpress.org/Assets/ClientDocs/sample_chapters/SkyAboveMudBelow_website.pdf.